

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Rakentuvan asuinalueen vaikutus aktiivisen senioriasukkaan turvallisuuden tunteeseen

Lindblom, Ida

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Rakentuvan asuinalueen vaikutus aktiivisen senioriasukkaan
turvallisuuden tunteeseen

Lindblom Ida
Turvallisuusalan koulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Ida Lindblom

**Rakentuvan asuinalueen vaikutus aktiivisen senioriasukkaan
turvallisuuden tunteeseen**

Vuosi 2016 Sivumäärä 37

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, vaikuttaako rakentuva asuinalue aktiivisen senioriasukkaan turvallisuuden tunteeseen. Opinnäytetyön kohteena olivat Helsingin Kalasataman uudella rakentuvalla asuinalueella sijaitsevan korttelin Settlementtiasunnot Oy:n asuntojen senioriasukkaat. Tästä ryhmästä tietoa kerättiin noin 80-vuotiailta asukkailta teemahaastatteluilla.

Opinnäytetyö tehtiin tutkielmana käyttäen laadullisen tutkimuksen tiedonkeruu- ja tiedonanalysointimenetelmiä. Teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina pienelle ryhmälle senioriasukkaita. Asukkaiden lisäksi haastateltiin Settlementtiasunnot Oy:n toimitusjohtajaa. Haastattelut analysoitiin ryhmittämällä ne teemoittain aihealueittain.

Opinnäytetyössä saatujen tulosten mukaan selvisi, ettei rakentuva asuinympäristö vaikuta haastateltavien mielestä heidän turvallisuuden tunteeseensa. Asumisesta ja asuinalueesta oli koettu pelkästään positiivisia tunteita. Asukkaat olivat haastatteluhetkellä asuneet alueella 1-3,5 vuotta. Turvallisuudella ja turvallisuuden tunteella koettiin olevan keskeinen merkitys omassa elämässä. Turvallisuuden tunnettiin olevan lähtöisin omasta itsestä sekä yhteisöstä. Yksineläjien näkökulmasta turvaa toi toinen ihminen, joka säännöllisesti vieraili haastateltavan luona tai oli tarvittaessa saatavilla apuna. Haastateltavat olivat tehneet konkreettisia havaintoja asuinalueen turvallisuuspuutteista, joilla oli vaikutusta heidän turvallisuuden tunteeseensa. Konkreettisten havaintojen ohella turvaa toi asuin yhteisö. Kolme neljästä haastateltavasta sanoi median esittämien ikääntyneisiin liittyvän uutisoinnin olevan tarpeetonta kun siihen liittyy turhaa pelottelua ja uhkakuvien maalaamista. Haastateltavat eivät olleet kokeneet uutisoinnilla olevan vaikutusta heidän turvallisuuden tunteeseensa. Yksi haastateltavista kertoi heidän pohtineen uutisointia yhteisön kesken.

Seniorihaastatteluista kertyi myös kehitysehdotuksia, joilla turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia tekijöitä tulisi korjata. Haastatteluhetken ja opinnäytetyön valmistumisen aikana suurin osa näistä tekijöistä on jo korjattu. Yhden haastateltavan oman kokemuksen perusteella erityisesti yksinasuille olisi tarvetta palvelulle, jossa säännöllisesti käytäisiin tarkistamassa jonkun tahon toimesta henkilön hyvinvointi.

Seniorihaastatteluista järjestyi lopulta vain neljä kappaletta. Tästä syystä työn tulokset eivät ole valideja eikä niitä pystytä yleistämään. Ne ovat yksittäisten henkilöiden mielipiteitä.

Asiasanat: asuinalueturvallisuus, kaupunkiasuminen, senioriasukkaat, turvallisuuden tunne

Ida Lindblom

Effects of a Construction Site on Active Senior Residents' Sense of Safety

Year 2016 Pages 37

The purpose of this thesis was to examine whether a construction site affects the sense of safety of active senior residents. The thesis scrutinized Settlementtiasunnot Oy's (Settlement Housing) active senior residents' feelings in the region of Kalasatama, which is a new emerging neighbourhood in Helsinki. The data was collected through theme interviews with a group of 80-year-old residents. The objective of the interviews was to reveal whether the construction site and its special arrangements had an effect on these senior residents' sense of safety.

This thesis is a study thesis, where qualitative research methods were exploited. The exploited specific method was theme interview, which was implemented as individual interviews with a small group of senior residents. In addition to the senior interviews, the CEO of Settlementtiasunnot Oy was interviewed. The interviews were analyzed by grouping them according to themes.

The results show that the construction site does not have any effect on the sense of safety of the senior interviewees. The interviewees had only good feelings about the housing and neighborhood area. They had lived in the neighborhood around 1-3.5 years at the time of the interview. The interviewees felt that safety and sense of safety were in a key role in their lives. Safety was felt to come from one's own actions, as well as from the community. From the point of view of a person who is living alone, safety was accomplished by meeting another person, his regular visits and also the knowledge that help is available if necessary. The interviewees had made observations on the concrete things about their neighborhood areas safety deficiencies, which had an impact on their sense of safety. In addition to these concrete findings, they felt that the surrounding community brought safety to their lives. Three out of four interviewed people said that the presentation of elderly in the media has been wrong. They also felt that the news coverage had no effect on their sense of safety. Interviewees had been discussing related news among the community.

Senior interviews also had suggestions as how their feeling of safety and security should be addressed. From the time the interviews were carried out to the moment when the thesis is completed, most of these factors have already been fixed. Based on the experience of one interviewee, especially people, who are living alone, would need services, where somebody would regularly check the person's well-being.

Only four senior interviews were able to be carried out in the end. For this reason the results of the work are not valid for generalization. The results are individual opinions.

Keywords: city living, residential security, sense of safety, senior resident

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät.....	7
	2.1 Keskeiset käsitteet.....	7
	2.2 Tutkimustyytit ja -menetelmät	8
	2.3 Työn rajaus ja tutkimuskysymykset.....	8
3	Ikääntyneet Suomessa.....	9
	3.1 Ikääntyneet väestössä	9
	3.2 Ikääntyneet käsitteenä.....	11
	3.3 Kaupunki ikääntyneen asuinympäristönä	12
4	Turvallisuuden tunne	13
5	Kalasadama asuinympäristönä	14
6	Opinnäytetyön yhteistyötaho	17
	6.1 Suomen Setlementtiliitto ja Setlementtiasunnot Oy	18
	6.2 Setlementtiasuntojen yhteisökoordinaattori	18
	6.3 Yhdessä mukana - projekti	19
7	Opinnäytetyön toteutus.....	19
	7.1 Haastatteluiden ja analysoinnin toteutus.....	19
	7.2 Senioriasumisen asiantuntijan haastattelu	20
	7.3 Senioriasukkaiden haastattelut	21
8	Tulokset.....	22
	8.1 Turvallisuuden tunne asumisesta ja asuinalueesta.....	23
	8.2 Turvallisuuteen liittyvät näkemykset ja havainnot	23
	8.3 Turvallisuuteen liittyvät tarpeelliset muutokset	24
	8.4 Median ja muiden ulkopuolisten vaikutus turvallisuuden tunteeseen	25
9	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	26
10	Itsearviointi	27
	Kuviot.....	32
	Kuvat.....	33
	Liitteet.....	34

1 Johdanto

Tavoitteena on muuttaa vallitsevaa mielikuvaa ja yleistä käsitystä ikääntyneistä. Nykyaikana yli 60-vuotiaat ja eläkkeelle siirtyneet ihmiset eivät jää kotiin tai esimerkiksi välttämättä huolehtimaan kokopäiväisesti lapsenlapsistaan vaan elävät aktiivista ja toimeliasta elämää. Näin viettävät ns. kolmatta elämää ainakin osa kaupungeissa asuvista ikääntyneistä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten kaupungissa asuvat senioriasukkaat kokevat rakentuvassa ja kehittyvässä kaupunginosassa turvallisuuden sekä oman turvallisuuden tunteensa.

Opinnäytetyöstä muodostui tutkielma, jossa haastateltiin teemahaastatteluna Helsingin Kalasatamassa sijaitsevan Settlementtiasunnot Oy:n muutamia senioriasukkaita. Näiden lisäksi haastateltiin Settlementtiasunnot Oy:n toimitusjohtajaa Kimmo Rönkää, jonka näkemyksiä aihealueeseen käytettiin kirjallisena lähteenä sekä heijastettiin senioreiden vastausten kanssa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina.

Opinnäytetyössä käydään läpi, miten ikääntyneet ovat sijoittautuneina väestössä ja millainen on muiden väestöryhmien näkökulma heihin. Ikääntyneistä oli saatavilla kahdenlaista materiaalia: vanhempi aineisto puhuu yleisesti fyysisesti heikompana ja apua tarvitsevana ryhmänä kun taas uudempi 2010-luvulla tuotettu aineisto tuo esille ikääntyneet aktiivisen elämän ja yhteisöllisen toiminnan perspektiivistä. Tämä työ tehtiin käyttäen pääsääntöisesti uutta materiaalia, jolloin aihe saatiin pysymään rajatussa aihealueessa.

Keskeisenä käsitteenä turvallisuuden tunnetta avataan aiheena ja liitetään se ikääntyneisiin sekä kaupunkiasumiseen. Turvallisuuden tunteen tunnetuin määrittelijä on A.H. Maslow, jonka teoriaa käydään läpi turvallisuuden tunnetta koskevassa osassa hänen teoriastaan luodun pyramidi-mallin mukaisesti. Lisäksi turvallisuuden tunnetta tuodaan esille kaupunkiasumisessa ja kaupunkisuunnittelussa.

Ajatus opinnäytetyöhän lähti omien isovanhempien ja työelämässä kohdattujen ikääntyneiden kohtaamisista sekä heidän kokemasta turvallisuuden tunteestaan. Tähän aihealueeseen löytyi sopiva työelämän yhteistyötaho Settlementtiliiton Yhdessä mukana-projektista. Projektin projektipäällikkönä toimi Mona Särkelä-Kukko, jonka kanssa lähdimme suunnittelemaan aihealuetta ja näkökulmaa työhön. Yhdessä mukana-projektin tarkoitus on vahvistaa ikääntyneiden aktiivisuutta ja toimijuutta. Projektissa pyritään myös vahvistamaan ikääntyneiden asuinympäristöönsä kokemaan turvallisuutta, jota opinnäytetyössä selvitettiin.

2 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

Työ tehtiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän mukaisesti, koska sisältö soveltuu paremmin kvalitatiiviseksi kuin kvantitatiiviseksi eli määrälliseksi aihealueen ja siinä käytettävien menetelmien vuoksi. Teemahaastatteluissa kerättyä tietoa ei olisi pystytty määrällisesti tutkimaan ja aihealueen luonteen takia se ei olisi keskeistä opinnäytetyössä, joka pohjautuu uuden tiedon ja materiaalin keräämiseen painottaen haastateltavien senioriasukkaiden näkökulmaa.

2.1 Keskeiset käsitteet

Keskeisten käsitteiden määrittely on suotavaa, koska ne eivät välttämättä ole yleisesti tunnettuja tai niiden käsittäminen voi vaihdella lukijasta riippuen siten, että sanan merkitys muuttuu. Hakala (2004, 107) muistuttaa, että käsiteltyjen käsitteiden tulee liittyä opinnäytetyön teemaan. Keskeiset käsitteet määriteltiin, koska ne voivat olla lukijasta riippuen määriteltävissä eri merkityksen mukaisesti, jolloin opinnäytetyön sisältö muuttuisi riippuen lukijan omasta näkökulmasta aiheeseen.

Rakentuvalla asuinalueella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä tutkimuskohteena olevien senioriasukkaiden asuinalueita eli ympäröivää Kalasatamaan rakentuvaa uutta asuinalueita. Tämä on tarkennettu mm. haastattelutilanteissa haastateltaville, jotta heillä olisi samanlainen käsitys asuinalueen määritelmästä. (Kalasataman Settlementtiasunnot, 2016).

Aktiivisella senioriasukkaalla tarkoitetaan Settlementtiliiton (Kalasataman) Settlementtiasunnot Oy:n asukkaita, jotka ovat yli 55-vuotiaita. Senioriasukkaat ovat asukasryhmä, joka käsittää työssäkäyviä, eläkkeelle siirtyneitä ja aktiivisia sekä iäkkäitä asukkaita. Laaja ikähaitari edellyttää eri-ikäisten asukkaiden fyysisen kunnon sekä liikkuvuuden huomioimisen kun arvioidaan ja kartoitetaan Kalasataman asuinalueen ympäristöä. Tässä opinnäytetyössä aktiivisuus on määritelty jatkuvasti Settlementtiasuntojen asukastilan tapahtumiin sekä muuhun yhteisön toimintaan oma-aloitteisesti osallistumiseksi. (Settlementtiasunnot, 2014).

Turvallisuuden tunne on ihmisen tuntemus turvallisuudesta, joka pohjautuu Maslowin (1943) tarvehierarkiaan. Turvallisuuden tunne käsitetään ja käsitellään positiivisena asiana. Turvallisuuden tunteen vastakkaisena käsitteenä käytetään turvattomuuden tunnetta, jolloin henkilön turvallisuuden tunne on muuttunut kielteiseksi. Turvattomuuden tunne koostuu negatiivisista tunteista kuten pelko ja yksinäisyys. (Maslow, 1943).

2.2 Tutkimustyyppit ja -menetelmät

Opinnäytetyön aihealue määritteli vahvasti, mitä tutkimustyyppisiä ja -menetelmiä otettiin käyttöön. Työ tehtiin tutkielmana. Työssä rajattiin tutkittava kohderyhmä, joka tässä opinnäytetyössä olivat Kalasataman senioriasukkaat. Opinnäytetyössä kerättiin senioriasukkaiden yhteisön jäseniltä tietoa. Työssä selviteltiin rajatun ryhmän kokemuksia ja niiden perusteella ilmenneitä mahdollisia ongelmia, mutta myös positiivisia kokemuksia turvallisuuden tunteeseen liittyvistä asioista. Rajatun aihepiirin perusteella tietoja kerättiin pohjautuen senioriasukkaiden kokemuksia asuinrakennuksen lähiympäristöstä. Tutkielmassa käytetyt menetelmät tukivat aihetta ja tarvittavan tiedon keruuta. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin kirjallisuuskatsausta sekä teemahaastatteluita. Haastatteluista kerätyn tiedon analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Työn perusta rakennettiin tutkimustyyppien ja -menetelmien valinnalla, joka määritteli opinnäytetyön suunnan. Koska työn tavoitteena oli selvittää ja tuoda uutta tietoa esille haastateltavalta ryhmältä, soveltui tähän tutkielman muoto hyvin. Uutta tietoa tässä työssä ovat teemahaastatteluissa kerättävät vastaukset ja niiden sisällön analysointi.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (1997, 81) huomioivat, että tietoja joutuu etsimään ja selvittämään myös aihealueen ulkopuolelta, kun lähtökohtana on aihealue, joka on tuntematon eikä tietoja voida ennestään arvioida. Vaikka tutkielman aihe saattaa muuttaa suuntaa tai vaatia tarkennusta, tulee tutkimusongelman silti pysyä selkeänä etenkin työn lukijan takia. Tässä opinnäytetyössä perehdyttiin aiheeseen poikkitieteellisesti, jolloin turvallisuuspuolen lisäksi tietoja löytyi sosiaali- ja käyttäytymistieteiden sekä yhteiskuntatieteiden puolelta.

2.3 Työn rajaus ja tutkimuskysymykset

Jotta uutta aineistoa tutkimuksesta voidaan saada esille, tutkimuksen rajaukset tehdään mukailemaan otsikkoa ja tutkimusongelmaa. Hakala (2004, 31) kiteyttää, että opinnäytetyön aiheen tulisi rajauksen myötä mieluummin olla suppea ja syvä kuin laaja ja pinnallinen. Mahdolliset rönsyilyt ja aihealueen leviäminen saadaan rajauksella estettyä.

Senioriasukkaat rajataan käsittämään tässä opinnäytetyössä Helsingin Kalasataman Settlementiasuntojen (Setlementtiliiton Senioriasunnot) asukkaita. Työssä ei kerätä tietoa alueen muilta asukkailta kuin senioriasukkailta. Myöskään alueen muilta mahdollisilta ikääntyneiltä asukkailta ei kerätä tietoa.

Tutkielmassa keskitytään kohderyhmänä 2010-luvun ikääntyneisiin ja heidän näkökulmaansa. Ikääntyneet kohderyhmänä on muuttunut ja sen tarpeet ovat muuttuneet. Tämä rajaus tuo oman osansa uuden tiedon muodostamiseen, johon selvityksessä tähdätään.

Työssä pyritään rajaamaan muu kuin asuinympäristöstä muodostuva turvallisuuden tunne tutkimuksen ulkopuolelle. Selvityksessä ei ensisijaisesti kartoiteta senioriasukkaiden yleistä turvallisuuden tunnetta tai asumisturvallisuutta. Niiden merkityksen selvittämistä kuitenkin tarvitaan, jotta pystytään erottamaan henkilön turvallisuuden tunteesta erilleen rakentuvan ympäristön luoma turvallisuus. Tämän vuoksi asumisturvallisuutta sivutaan senioriasukkaiden haastatteluissa.

Rajaus tarkentui vielä haastateltavien senioreiden osalta koskemaan aktiivisia ja sosiaalisia asukkaita. He osallistuvat viikoittain Senioriasukkaiden asukastilassa järjestettäviin tapahtumiin ja liikkuvat aktiivisesti asuin korttelin ulkopuolella. Haastateltavat olivat yhteisön aktiivisia jäseniä.

Tutkimuskysymykset muodostavat opinnäytetyön pääongelman. Kysymykset pyritään muodostamaan siten, että vastaukset rakentuisivat mahdollisimman laajasti. Työn edistyessä aihealuetta voidaan tarkastella myös sivuongelmien kautta, jotka tuovat esille tarkempia näkökulmia ja havaintoja aiheesta.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten rakentuva asuinalue vaikuttaa senioriasukkaiden turvallisuuden tunteeseen?
2. Millä tekijöillä voidaan rakentuvan asuinalueen turvallisuutta senioriasukkaiden näkökulmasta parantaa?

3 Ikääntyneet Suomessa

Ikääntyneiden väestöryhmä on muuntunut 2000-luvulle päästyään. Elämänlaadun parantuminen on muokannut ikääntyneistä parempikuntoisia ja aktiivisempia, eliniänodotteen samalla noustua ylemmäksi. Tilastokeskuksen (2007) ennusteiden mukaan väestöryhmänä ikääntyneet tulee saavuttamaan yli miljoona suomalaista vuonna 2020. Ikääntyneiden ryhmä on muuttunut ja sitä kuvaa hyvin kolmas elämä-käsite.

3.1 Ikääntyneet väestössä

Vuonna 2030 Suomessa tulee olemaan Tilastokeskuksen (2012) väestöennusten mukaan 1,5 miljoonaa yli 60-vuotiasta. Jo tällä hetkellä Suomessa on miljoona eläkeikäistä. Ihmisten elinikä tulee nykyisestä nousemaan lääketieteen ja hoitomuotojen kehittyessä. Tästä on viitteitä Tilastokeskuksen ennusteissa yli 100-vuotiaiden ihmisten määrän vuosittaisessa nousussa.

Valtio- ja kuntatasolla tulevaisuuden ongelmiin on jo alettu kiinnittää ikääntyneiden kasvaan määrään. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut tammikuussa 2011 ikääntymispolitiikkaa koskevan strategian ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2011). Siinä tuodaan kattavasti esille Suomessa vuodesta 2010 alkanut ikääntyneiden määrän kasvu sekä sen laajat vaikutukset. Strategiassa tuodaan voimakkaasti esille näkökulmaa mm. eläkeikäisten aktiivisesta elämästä myös työuran jälkeen. Tätä näkökulmaa on alettu tutkimaan viime vuosina enemmän ja kyseistä perspektiiviä käytetään myös tässä tutkimuksessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassa tuodaan esille, että ikääntyneiden hyvinvoinnin ja elämänlaadun suhteen tulisi tuottaa ennakoivia palveluita ja toimia. Sen sijaan että resursseja laitetaan sairauksien hoitoon, tulisi niitä siirtää ennakoivaan toimintaan ja sen kehittämiseen, jolloin ikääntyneiden hyvinvointia pyrittäisiin edistämään aktiivisesti. Ikääntyneiden elämänlaatua parantamalla saadaan kohennettua myös talouden tuottavuutta kun työllisyyttä pystytään lisäämään ja samalla pitämään aisoissa kasvua sosiaalimenojen kohdalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011, 6.)

Suunnittelemalla ja ennakoimalla tulevaisuuden väestötilannetta ikääntyneiden kohdalla, saadaan nostettua Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassakin esiintuotua tarvetta parantaa hyvinvointia. Olisi kuitenkin syytä huomioida muutos ikääntyneiden ryhmässä. Vaikka ikääntyneiden fyysinen kunto heikkenee iän myötä, nykyaikana siihen menee pitempi aika kuin aikaisemmin. Ikääntyneet ovat nykyään hyväkuntoisempia ja näin ollen muodostavat pienemmän taakan tulevaisuudessa.

Näkökulma, jossa ikääntyneet rajataan samaan ryhmään, ei ole enää samalla tavalla validi kuin aikaisemmin. Haarnin (2010, 13) mukaan ikääntyneiden ryhmää koskevat uudet määritelmät, joissa eriytetään ikääntyneitä eri elämänvaiheiden perusteella. Eläkkeelle tai sairaseläkkeelle siirryttyään ihminen on nykyään pääsääntöisesti hyväkuntoinen, aktiivinen ja hänellä on laaja sosiaalinen piiri. Kolmas elämä käsittää juuri eläkkeelle jääneet, mutta silti hyväkuntoiset ihmiset, noin 60-80-vuotiaat, jotka elävät omissa kodeissaan. Usein heidän elämänsä täyttyy harrastuksista sekä sosiaalisesta toiminnasta. Kaupunkiympäristö tarjoaa myös paljon aktiviteetteja ja tapahtumia.

Yleinen mielikuva ikääntyneistä on nuorilla sekä työelämässä olevilla ihmisillä edelleen aikaisemman ajattelumallin kaltainen eli eläkkeelle päästyään ihmisestä tulee väistämättä ikääntymisen myötä pelkkä taakka yhteiskunnalle. Näin tilannetta kuvaa myös Haarni (2010, 11-12), joka puhuu ilmiöstä ikääntymisen kaksikasvoisuutena: ikääntyneet luovat taakkaa yhteiskunnalle, vaikka globaali yhteiskunta on elinoloja ja terveydenhuollon kehityksellä pidentänyt ihmisten ikää ja tehnyt ikääntyneistä parempikuntoisia.

Haarni (2010) tuo esille ajantasaista pohdintaa siitä, miten valtion tasolla on huomattu eläkkeelle siirtyneiden ihmisten hyväkuntoisuus ja lähdetty miettimään, miten tämän ryhmän resurssit voitaisiin jollain tavalla hyödyntää esimerkiksi erilaisten vapaaehtoisten osallistumisien tai palkattoman työn puitteissa. Leinosen (2007) artikkelissa käydään läpi asiaan liittyvät näkökannat laajalla läpileikkauksella. Tekstissä tuodaan myös edelleen voimassaoleva hämmennys yhteiskunnassa siitä, miten ikääntynyt toimii yhteiskunnassa. Aktiivisuuden ja hyvinvoinnin pohjalta ikääntynyt olisi tarpeellisessa osassa yhteiskunnan työssäkäyvää ryhmää, mutta eläkkeelle siirryttyään hänen oletetaan siirtyvän pois esimerkiksi luottamustehtävistä ikänsä puolesta. Vahva kaksijakoisuus, joka ilmenee materiaaleista, saattaa myös vaikuttaa ikääntyneisiin ja siihen, ettei yhteiskunnassa ole selkeitä linjauksia mitä he odottavat ja haluaisivat näiden aktiivisten ikääntyneiden olevan osana.

Ihmisten hyvinvointi säteilee moneen eri osa-alueeseen suoraan ja välillisesti, joka on keskeisessä osassa kun mietitään ikääntyneiden hyvinvointia. Toimijoita suunnitteluun löytyy tällä hetkellä sekä julkiselta että yksityiseltä puolelta. Tavoitteisiin pääseminen ja strategian määrittämien päämäärien saavuttaminen on toimijoiden yhteistyöstä sekä ensisijaisesti valtion ja kuntien sosiaalisektorin resursseista kiinni. Lisäksi suunnittelussa olisi hyödyllistä uudistaa vanha ajattelumalli ikääntyneistä yhtenä ryhmänä ja muokata palveluita myös kolmatta elämää elävien ihmisten tarpeita ajatellen.

3.2 Ikääntyneet käsitteenä

Ikääntyneen määritelmästä ei tällä hetkellä ole yhtenäistä ja selkeää linjaa olemassa. Nykyaikana käsitteellä vanhus ei pysty rajaamaan tietynlaista ihmisryhmää. Eläkeläiset ovat käsitteenä työelämästä poistuneet ihmiset, mutta nykyaikana tämä ihmisryhmä on vielä pitkään eläkkeelle jäämisen jälkeen aktiivisia ja hyväkuntoisia. Tämä näkyy yhteiskunnassa eliniän pidentymisellä.

Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012) määritellään iäkäs henkilö seuraavanlaisesti: ”Laissa tarkoitetaan iäkkäällä henkilöllä henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta”. Tätä määritelmää käytetään tässä työssä lähinnä ikääntynyt - käsitteen pohjalla, mutta käsitettä avataan vielä muutamasta muusta näkökulmasta.

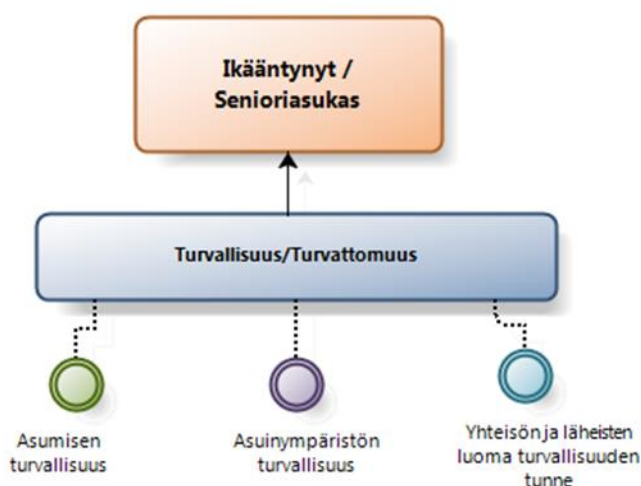
Vanhus-käsitettä ei tässä tutkimuksessa opinnäytetyössä käytetä kohderyhmän ihmisistä. Vanhusbarometrin(1998) yli 60-vuotiailta kerättyjen kyselyn vastausten mukaan käsite vanhus kuvaa parhaiten yli 80-vuotiasta ja iäkkäät, ikäihminen, iäkkäät ihmiset ja eläkeläinen taas yli

60-vuotiaista. Tätä tutkimusta myötäilee myös Setlementtiliiton Yhdessä mukana - projektin projektipäällikkö Mona Särkelä-Kukon kokemus ja näkemys, jonka mukaan ikääntyneet ihmiset kokevat vanhus-käsitteen kuvaavan ikääntyneen huonossa merkityksessä. Termin käytöstä ei ole vallitsevaa ja yleistä käytäntöä, joten sen perusteella vanhus-termin käyttö jätetään pois.

Näkemyistä tukee Ylen toimittajan Tapio Pukkilan artikkeli 8.10.2014 aiheena ”Älä sano 65-vuotiaista vanhukseksi”, jossa Tilastokeskuksen asiantuntijan Yliaktuaari Markus Rapon haastattelussa käydään läpi vanhus-sanaan liittyviä mielikuvia ja sitä, miten se käsitteenä on muuttunut. Rapo suosittelee artikkelissa, että yli 65-vuotiaista ja sitä vanhemmista käytettäisiin käsitteitä ikääntynyt tai senioriväestö.

3.3 Kaupunki ikääntyneen asuinympäristönä

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat tekijät muuttuvat ihmisen vanhetessa. Tässä tutkimuksessa on nostettu esille kolme tutkimuksen kannalta olennaisinta näkökulmaa ikääntyneiden turvallisuuden tunteeseen. Näkemys pohjautuu seuraavaan määritelmään:

Kuvio 1: Ikääntyneen turvallisuuden tunteen muodostuminen

Kuviossa on määritelty ikääntyneiden turvallisuuden tunteen muodostumisen kannalta keskeisimmät tekijät tässä opinnäytetyössä. Asumisen turvallisuuteen kuuluu keskeisimpänä oman kodin turvallisuus. Se sisältää sekä konkreettisia turvallisuuteen liittyviä tekijöitä kuten rakenteelliset turvallisuustekijät, paloturvallisuus ja lukitus. Toinen puoli asumisen turvallisuuteen liittyy turvallisuuden tunteeseen, joka muodostuu edellä mainituista turvallisuustekijöistä, mutta myös ympäröivistä asioista kuten lähiyhteisö ja asuinympäristö.

Yhteisö on myös tärkeässä osassa ikääntyneiden turvallisuudessa ja vaikuttaa vahvasti turvallisuuden tunteeseen. Asuin yhteisö ja naapureiden tunteminen on tavoiteltavaa etenkin ikään-

tyneille, koska yksinäisyys luo turvattomuutta. Yksinasuvat etenkin saavat yhteisöstä seuraa ja turvaa.

Asuinympäristö on yksi tekijä turvallisuuden tunteen muodostumisessa. Rakentuva asuinympäristö on asuinympäristöä muuttuvampi ja moninaisempi, etenkin kun rakennetaan uutta asuinalueita eikä korjata ja uudisteta vanhaa ympäristöä. Se voi muodostaa haasteita ikääntyneen asukkaan elämään rajoittamalla liikkumista ja luomalla poikkeusreitit palveluiden ja liikenneyhteyksien luokse. Väistämättä uudelle alueelle suunniteltu infrastruktuuri rakentuu alueen asuin talojen ja teiden jäljessä. Esimerkiksi valaistus ja päällystetyt tiet ovat yksi tärkeä konkreettinen tarve asuinympäristössä.

4 Turvallisuuden tunne

Maslowin (1943) mukaan turvallisuuden tunne kuuluu yhtenä viidestä ihmisen perustarpeisiin. Maslow'n pyramidi-malli (Kuvio 2) on yleinen käsitys teoriasta, vaikka sitä ei ole alkuperäisessä teoksessa kuvioon laitettu.

Kuvio 2. Maslow'n tarvehierarkia

Maslow'n pyramidia tulkitaan siten, että fysiologiset tarpeet muodostavat leveimpänä ja alimpana palkkina pyramidissa tärkeimmän perustarpeen. Fysiologiset tarpeet käsittävät kaikki ne, mitä ihminen tarvitsee pysyäksensä elossa. Keskeisimpänä näihin kuuluvat ruoka, juoma ja ilma. Vain fysiologiset tarpeet tulevat Maslow'n teorian mukaan ennen toiseksi tärkeintä perustarvetta eli turvallisuuden tarpeita. Sillä on ollut tärkeä tekijä ihmisrodun selviytymisen kannalta itsensä ja jälkeläisten puolustautumisen ja suojautumisen keinoin. Nykyyhteiskunnassa asunnoissa ja taloissa asuminen ajaa suojautumisen ja turvassa pysymisen kaavaa. (Maslow, 1943.)

Kolmas porras pyramidissa pitää sisällään yhteenkuuluvuuden tarpeet, joihin sisältyvät yhteisöllisyyden, ystävyys- ja rakkauden tarpeet. Neljäs porras, arvostuksen tarpeet, käsittää itsestä lähtöisin olevan itsetunnon sekä muiden ihmisten aikaansaaman kunnioituksen itseä kohtaan. Viides, ylin ja kapein porras on itsensä toteuttamisen tarpeet, jonka ihminen täyttää esimerkiksi harrastusten parissa. (Maslow, 1943.)

Englanninkielinen käsitepari security - safety määrittelee turvallisuuden puolet paremmin kuin suomen kieli. Suomeksi turvallisuus-käsitettä joutuu selvittämään ja avaamaan käsitteellä, jotta kuulija ymmärtää aihe yhteyden. Määritelmän tarkentaminen on tärkeää turvallisuuteen liittyvien vahvojen mielikuvien vuoksi. Käsitepari security-safety erottaa turvallisuus-käsitteen kahdeksi eri puoleksi. Security tarkoittaa turvallisuuden ulkoisia tekijöitä kuten valvontaa ja turvallisuuden luomista konkreettisin keinoin. Safety tarkoittaa yksilön turvallisuuden tunnetta, sisäistä turvallisuutta. Tämän opinnäytetyön teemahaastatteluissa pyrittiin keskittymään vain safety-puoleen, koska työssä selvitetään yksilöiden turvallisuuden tunnetta. (Maddox, 2010.)

Niemelä (2000, 22) liittää turvallisuuteen arvo-pohjaisen ajattelun, jolloin turvallisuus huomioidaan keskeisenä arvona inhimillisestä ja sosiaalisesta aspektista. Tällöin huomioidaan turvattomuutta lisäävien tekijöiden poissaolo, joka luo turvallisuudelle positiivista arvoa. Hän nostaa esille myös luotettavuuden, ennustettavuuden ja levollisuuden, jotka kuuluvat turvallisuuden arvo-ajatteluun. Yksi tärkeä Niemelän (2000) näkökulmaan turvallisuuden määrittelyssä on turvallisuuden ilmeneminen monitasoisesti. Yksilön, ryhmän ja yhteiskunnan tasoilla turvallisuus ilmenee eri tavoilla: yksilön tasolla turvallisuus on yksilön sisäistä turvallisuuden tunnetta, ryhmän turvallisuus perheen ja esimerkiksi yhteisön turvallisuutta ja yhteiskunnan turvallisuus valtion tasolla toteutettavaa kansallista turvallisuutta.

Suomen perustuslaissa (731/1999) turvataan jokaiselle oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Valtion tasolta laskeuduttaessa kaupunki- ja kuntatasolle, asukkaiden turvallisuudesta huolehtii arjessa kaupunki tai kunta omine turvallisuussuunnitelmineen. Eri viranomaiset toteuttavat lakisääteisellään toiminnallaan arjen turvallisuutta.

5 Kalasatama asuin ympäristönä

Kalasataman uusi asuinalue on rakennettu entisen vilkkaan satama-alueen tilalle. Alue sijoittuu Helsingin Sörnäisen kaupunginosan viereen (kuva 1), johon se kuului kun Sörnäisen teollisuusalue perustettiin vuonna 1812. Sörnäisen rannan alueella aloitettiin 1900-luvun alussa sähköntuotanto kun alueelle rakennettiin voimaloita. (Perustietoa/Historia, 2016.)

Kuva 1. Kalasatama ja lähialueet. Kalasataman alueet ja kartat, 2016.

Kuvassa 1 näkyy Kalasataman suunnitellut uudet asuin korttelit merkittynä mustalla. Kalasatama sijoittuu Kulosaaren ja Sörnäisen väliin itäisessä kantakaupungissa, josta jälkimmäisen alue on merkittynä kartalla Kallion alueeksi.

Kalasatama muuttui satama- ja teollisuuskäytöstä maaperäkunnostuksen myötä asuinalueeksi 2010-luvun vaiheilla. Satamakäyttö siirrettiin mm. Vuosaareen. Alueella on Sörnäisten ranta-tiellä edelleen Helsingin energian kiinteistöjä. Keskeisin Kalasataman reunalla Sörnäisten alueella sijaitsee Suvilahden tapahtuma-alue, jossa entisiin energiantuotantotiloihin on perustettu tapahtumakeskus ja alueella järjestetään kesäisin tapahtumia (Suvilahti, 2016).

Helsingin Kalasatama on yksi Helsingin uusista asuinalueista, jossa suunnitelman mukaan vuoteen 2030 mennessä asuu n. 20 000 ihmistä. Ensimmäiset asukkaat ovat muuttaneet alueelle 2012 (Uutta Helsinkiä, 2014). Kalasatamana alueen rakentumissuunnitelmassa senioriasukkaiden asuinalue sijoittuu Sörnäistenniemen kohdalle. Kalasataman uusi asuinalue näkyy kuvassa 2. Rakentuva ympäristö muodostuu asuinrakennusten rakennustyömaista ja siihen kuuluvasta liikenteestä, teistä, alueelle vasta kehittyvästä/rakentuvasta infrastruktuurista sekä toistai-

seksi alueen puuttuvasta joukkoliikenteestä. Alueelle on suunniteltu liike- ja palvelukeskusta, mutta rakennusvaiheeseen suunnitelma pääsee vasta vuonna 2018. (Perustietoa, 2016.)

Kuva 2. Kalasataman uusi asuinalue. Kalasataman rakentaminen, 2013.

Ensimmäiset asuin korttelit rakentuivat Sörnäisten niemeen, Kulosaaren sillan ja Kalasataman metroaseman viereen. Setlementtiasunnot Oy:n senioriasunnot sijaitsivat meren viereisessä rakennuksessa, joka on kuviossa 3 ympyröitynä sinisellä. Kalasataman asuin- ja liikealueen rakentaminen on ajallisesti pitkä prosessi ja sen ovat alueelle muuttaneet ihmiset varmasti huomioineet.

Turvallinen asuinympäristö

Ikääntyneiden asumisturvallisuuteen sekä yleiseen hyvinvointiin kuntatasolla on valmisteltu ohjelmia ja aihealuetta on sisällytetty kuntatasolla osaksi turvallisuussuunnittelua. Ministeriöiden tekemien strategioiden myötä myös kuntien tulee huomioida ikääntyneiden määrän kasvu asumisen sekä sosiaalipuolen menojen puolella, mutta myös resurssina ja voimavarana. Helsingin väestömäärän kasvaessa tarvitaan rakentamista. Yhdistämällä turvallisuussuunnittelu rakennussuunnitelmiin saadaan pitkällä tähtäimellä parempia kokonaisuuksia, jotka palvelevat suurempaa määrää ihmisiä kaikista ikäpolvista.

Kaupunki- ja kuntatasolla osana kaupunkien kehitystä on tutkittu ja tehty ohjeistusta siihen, mistä turvattomuus asuinympäristöön muodostuu, mitä ongelmia on ja miten asuinympäristön turvallisuutta pitää kehittää. Sisäasiainministeriön Kaupunkien turvallisuusohjelma (2011) tehtiin hankkeena selvittämään näitä asioita ja luomaan selkeää linjaa kaupunkilaisten asuinympäristön kehittämiseksi parempaan suuntaan. Yleisesti ohjeen tarkoituksena olisi vähentää kaupunkien turvallisuusongelmia ja parantaa kaupunkilaisten turvallisuutta. Selvityksen mukaan Suomalaiset kaupungit ovat ongelmistaan huolimatta kansainvälisesti vertailtuna turvallisia, vaikka niillä omat paikalliset ongelmat ovatkin.

Sisäasianministeriön julkaisema Kaupunkien turvallisuusohjelma (2011, 34) keskittyy enemmän kehittämään kaupunkilaisten asuinympäristöä ja siihen liittyviä tekijöitä. Turvallinen asuinympäristö muodostuu hyvästä suunnittelusta, eri väestöryhmien tarpeiden huomioimisesta ja monipuolisesta asukaskunnasta ja asuinympäristön avoimuudesta, jolloin tila on hyvin käytettävissä asukkaille. Ohjelman mukaan asuinalueiden monimuotoisuus eli erilaisten asuntotyyppinen ja -hallintamuotojen rakentaminen ehkäisevät väestön ja sosiaalisen rakenteen yksipuolistumisen, joka yhtenä tekijänä johtaisi lopulta asuinalueen muuttumisen levottomaksi ja turvattomaksi. Kalasataman asuinalueella rakentaminen on ollut monipuolista. Alueella on kerrostaloja sekä pienrivitaloja. Tämä lisäksi alueella on Settlementtiasuntojen lisäksi Helsingin opiskelija-asuntosäätiön asuntoja, HITAS-asuntoja, omistusasuntoja sekä vuokra-asuntoja (Kalasatama asuminen, 2014).

6 Opinnäytetyön yhteistyötaho

Opinnäytetyön aiheeseen liittyen yhteistyötahoksi valikoitui senioreiden kanssa toimiva Settlementtiliiton Yhdessä mukana -projekti. Projekti tuotti ja järjesti tapahtumia ja toimintaa, joihin muun muassa Kalasataman senioriasukkaat osallistuivat. Settlementtiliitto toimii laajasti koko Suomessa.

6.1 Suomen Setlementtiliitto ja Setlementtiasunnot Oy

Suomen Setlementtiliitto on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton sivistys- ja sosiaalista työtä tekevä kansalaisjärjestö sekä setlementtilyhdistysten keskusjärjestö. Monialajärjestönä Setlementtiliitto tukee ihmisten eloa monialaisesti. Sen jäseniä ovat 33 paikallista setlementtiä ja seitsemän alueellista lapsi- ja nuorisotyön piiriyhdistystä. Kansalaisjärjestönä Setlementtiliiton perustehtävä on edistää hyvää elämää, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista sekä ihmisten ja yhteisöjen osallisuutta ja osallistumista. (Setlementtiliitto 2014.)

Setlementtiliitto tukee toiminnallaan lapsi- ja nuorisotyötä sekä vanhus- ja seniorityötä. Muita toimialoja ovat mm. kansalaisvaikuttaminen ja asumisen palvelut. Paikallisten setlementtien toimintaa Setlementtiliitto vahvistaa tuottamalla asiantuntijatukea sekä jäsenpalveluja. Erilaisia setlementtityön toimintamalleja Setlementtiliitto levittää jäsentensä kanssa ja valtakunnallisesti koordinoimalla eri hankkeita. Setlementtiasunnot Oy on toinen yhteiskunnallinen osakeyhtiö, jossa Setlementtiliitto toimii pääomistajana. (Setlementtiliitto 2014.)

Setlementtiasunnot Oy on vuonna 2000 toimintansa aloittanut Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n hyväksymä yleishyödyllinen asunnontuottaja. Yhtiö ei jaa osakkailleen osinkoa vaan toiminnan tuotto käytetään kehitystyöhön ja asukkaiden hyväksi. Yhtiö ei myöskään muuta omistamiaan vuokra- ja asumisoikeusasuntoja omistusasunnoksi. (Setlementtiasunnot Oy 2014.)

Setlementtiasunnot Oy pyrkii rakentamillaan vuokra- ja asumisoikeusasunnoilla mm. yhteisöllisyyttä, turvallisuutta sekä rauhallisuutta asukkaiden keskuuteen. Näitä asuntoja on ympäri Suomea. Toiminta-ajatuksena on tarjota asuntoja ensisijaisesti yksineläjille sekä perheille. Helsingin Kalasatamassa sijaitsee Setlementtiasunto Oy:n vuonna 2008 perustaman tytäryhtiön Setlementtiasumisoikeus Oy:n asuntoja, jotka on tarkoitettu yli 55 vuotta täyttäneille. Asuntoa voivat hakea varallisuustasosta riippumatta kaikki yli 55-vuotiaat ja valintaprosessissa käytetään pohjana lakia asumisoikeusasunnoista. (Setlementtiasunnot Oy 2014.) Nämä huhtikuussa 2013 valmistuneet asunnot ovat osa Kalasataman alueen uutta asuinalueetta, jonka on tarkoitus kasvaa valmistuttuaan vuonna 2030 30 000 asukkaan keskittymäksi.

6.2 Setlementtiasuntojen yhteisökoordinaattori

Setlementtiasuntojen yhteisön toimintaa pyrkii paikallisesti ohjaamaan talossa asukastuvan yhteydessä olevan toimiston yhteisökoordinaattori. Hän toimii asukkaiden yhdyshenkilönä talossa ja pyrkii kehittämään asukkaiden viihtyvyyttä sekä yhteisöllisyyttä. Yhteisökoordinaattori on myös yhteydessä asukkaaseen, jos asukas on aiheuttanut häiriötä tai vuokramaksut ovat jääneet hoitamatta. Toiminta on edesauttanut sitä, että Setlementtiasunnoissa häädöt ovat

harvinaisia ja asukkaiden vaihtuvuus pieni. (Setlementtiasunnot Oy.) Samat tekijät vahvistavat ihmisten turvallisuuden tunnetta. Asukkaiden pieni vaihtuvuus ja tutut naapurit vahventavat yhteisöllisyyttä, joka vahvistaa asumisen turvallisuuden tunnetta. Kimmo Rönkä nosti haastattelussaan yhteisökoordinaattorin yhdeksi tärkeimmistä turvallisuustekijöistä Setlementtiasunnoissa.

6.3 Yhdessä mukana - projekti

Tutkimus tehdään yhteistyössä Setlementtiliiton Yhdessä mukana - projektin kanssa. Yhdessä mukana - projektin projektipäällikkö Mona Särkelä-Kukko toimii yhteistyöhenkilönä opinnäytetyön tiimoilta. Kyseisen projektin tavoitteena on mm. vahvistaa ikääntyneiden omaa aktiivisuutta ja toimijuutta sekä vaikuttaa elinympäristön turvallisuuteen vertaistoiminnan sekä paikallisyhteisöjen avulla. Yhdessä mukana - projekti tuottaa työkaluja toiminnan edistämiseen, jotta ikääntyneille pystyttäisiin kehittämään psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti esteetöntä elinympäristö. Setlementtiliiton koordinoima Yhdessä mukana -projekti toteutetaan vuosina 2013-2016 ja se kuuluu Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaan ja Vanhustyön keskusliiton koordinoimaan Eloisa ikä -ohjelmakokonaisuuteen. (Setlementtiliitto, 2011.)

7 Opinnäytetyön toteutus

Keskeisin asia tutkielmassa olivat haastattelut, joilla kerättiin tietoa opinnäytetyöhän. Seuraavaksi käydään läpi, miten haastattelut toteutettiin. Tämän lisäksi tuodaan esille käytetyt analysointityökalut.

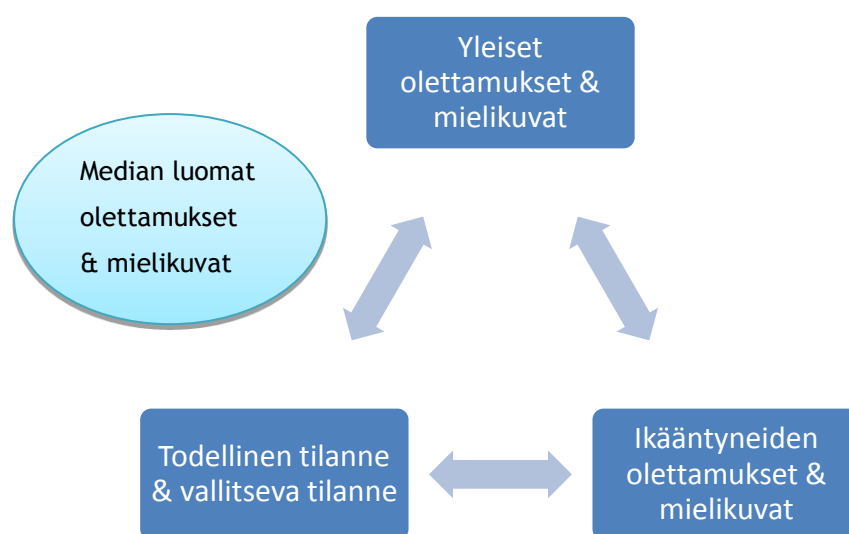
7.1 Haastatteluiden ja analysoinnin toteutus

Tutkimuksen empiirinen osuus on muodostunut haastattelemalla Setlementtiasuntojen asukkaita sekä aihealueeseen ja senioriasumiseen perehtynyttä asiantuntijaa. Tarkoituksena oli kerätä uutta ja ajantasaista tietoa tahoilta, jotka ovat olleet tai vaikuttavat toiminnallaan ikääntyneiden asuinturvallisuuteen sekä asuinympäristön turvallisuuteen. Opinnäytetyön kannalta haastattelut ovat tärkeitä ja tuovat puuttuvaa tietoa.

Alkuperäinen suunnitelma opinnäytetyössä oli kerätä haastatteluilla tietoa Kalasataman rakentamisesta vastaavan yrityksen turvallisuusjohdolta, Setlementtiliiton asiantuntijalta sekä senioriasukkaiden kanssa paikallisesti työskentelevän kanssa. Asiantuntijahaastatteluista toteutui lopulta vain yksi, mutta tilanteeseen sopeuduttiin muokkaamalla opinnäytetyön rajaus ja sisältöä. Senioriasumisen ruohonjuuritasolta ei näin ollen saatu asiantuntijanäkökulmaa ja tämä huomioidaan myös seniorihaastatteluiden analysoinnissa kun toinen näkökulma senioreiden oman näkökulman lisäksi puuttuu.

Yhdenmukainen teemahaastattelu järjestettiin lopulta neljän senioriasukkaan kanssa. Tarkoituksena oli valita haastatteluun erilaisia senioriasukkaita esim. iän, sosiaalisen aktiivisuuden, fyysisen toimintakyvyn ja apuvälineiden käytön mukaan. Alun perin tietoa suunniteltiin kerättävän strukturoidun kyselyn muodossa, mutta se vaihtui teemahaastatteluun jotta tietoa saadaan kerättyä syvemmin ja laajemmin (Liite 1). Haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus toimi ikääntyneiden kanssa paremmin kasvokkain.

Seniorihaastattelut analysoitiin kerätystä haastatteluaineistosta. Analysointityökaluna käytetään teemoitteluä. Ryhmät muodostetaan haastatteluaineistosta erottuvien aihe ryhmien ympärille.

Kuvio 3. Ikääntyneiden turvallisuuden tunne haastatteluiden perusteella.

Kuvio muodostui haastatteluiden myötä. Kuviossa ovat suhteessa toisiinsa yleiset ja ikääntyneiden olettamukset ja mielikuvat sekä todellinen ja vallitseva tilanne. Vieressä oleva median luoma olettamukset ja mielikuvat kuvaavat lähinnä median läsnäoloa ja siitä aiheutuvaa mahdollista vaikutusta mielikuviin. Tarkoituksena selvittää, onko kuvio, joka on opinnäytetyön tekijän näkökulma, todellinen tilanne vai väärä.

7.2 Senioriasumisen asiantuntijan haastattelu

Senioriasumisen asiantuntijan roolissa haastateltiin senioriasumisen kanssa pitkään työskennellyttä Setlementtiasunnot Oy:n toimitusjohtajaa Kimmo Rönkää. Hänen näkökulmansa tuo tietoa liittyen ikääntyneiden asumisturvallisuuteen sekä nykyaikaisen ajattelumallin liittyen ikääntyneiden ja senioreiden asumiseen. Haastattelussa saatiin aikaisempaa materiaalia uudempaa ja ajankohtaisempaa tietoa opinnäytetyöhön (Liite 2).

Rönkä on ollut pitkään urallaan kehittämässä asumiseen liittyviä tekijöitä liittyen ikääntyneisiin ja asumisturvallisuuteen. Hänen ensimmäinen opinnäytetyön aiheeseen liittyvä tutkimushanke lähti liikkeelle vuosina 1996-1997 VTT:llä, jossa lähdettiin tutkimaan esteettömyyspolku-idea. Projektissa työskenteli eri yrityksiä ja tavoitteena oli saada kehitettyä yhteistyöllä tuloksena esteettömyyttä ja turvallisuutta asukkaan näkökulmasta käytännössä kodin ja busipysäkin välille. Rönkä työskenteli vuosina 2001-2005 Taideteollisen korkeakoulun koerakentamis- ja kehittämishankkeessa Future Home Instituutissa. Projektissa vanhuus-teema muutettiin ”Design for everyone”-teemaksi eli asumista lähdettiin tarkastelemaan sopivaksi kaikkiin ikäluokkiin soveltuvuuden, designin ja haluttavuuden näkökulmista. Siirryttyään Settlementtiasuntojen toimitusjohtajaksi alkuvuodesta 2014 hän on halunnut tuoda samaa ajattelumallia Settlementtiasuntoihin.

7.3 Senioriasukkaiden haastattelut

Halukkaita haastateltavia kirjattiin ylös asukkaiden viikoittaisen yhteisen kahvitilaisuuden aikana lokakuussa 2014. Asukkaille kerrottiin, että tarkoitus olisi saada heiltä tietoa ja näkemyksiä siitä, millaista on asua uudella vastarakentuvalla asuinalueella. Opinnäytetyön aihealue sekä haastattelut tuotiin esille nimenomaan tiedonhankinnan näkökulmasta. Tilaisuudessa korostettiin, ettei haastateltavista itsestään kerättäisi tietoja muuten kuin sukupuoli sekä ikä. Haastatteluun ilmoittautui tilaisuudessa neljä aktiivista senioriasukkaiden yhteisön jäsentä.

Kaikki ilmoittautuneet haastateltavat olivat noin 80-vuotiaita. Senioriasukkaiden ikähaarukassa 80-vuotiaat asukkaat ovat vanhimpia asukkaita. Kyseinen ikäryhmä ei yleensä pääse yleensä ääneen, joten heidän haastatteluissa antamista vastauksista voi tulla esille mielenkiintoisia ja jopa odottamattomia vastauksia.

Haastateltavia yhdistää myös heidän aktiivinen osallistumisensa yhteisön toimintaan, muun muassa jokaviikkosiin kerhotapahtumiin sekä yhteisiin retkiin asuinalueen ulkopuolelle. Muutenkin he kuuluvat yhteisön aktiiviseen osaan sen jäsenistä. Aktiivisuus on myös yksi niistä tekijöistä, jolla opinnäytetyössä rajataan työn kohteena olevaa ryhmää.

Tutkimuksellisista syistä haastateltavista kirjattiin ylös myös heidän fyysinen kuntonsa, mahdollisten apuvälineiden käyttö liikkumisen tueksi sekä arkielämänsä aktiivisuus ja osallistuminen asukkaille suunnattuun ohjelmaan. Oletuksena työssä muodostui ennakkoon se, että jos haastateltava tarvitsee liikkumisen tueksi apuvälineitä, voi se vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen heikomman liikkumisen myötä.

Haastattelut toteutettiin kahdenkeskisesti haastateltavan kanssa. Puolistrukturoidut kysymykset esitettiin suullisesti ja koko haastattelu nauhoitettiin nauhurilla, jonka nauhoite litteroi-

tiin jälkeensä. Litteroinnissa kiinnitettiin huomiota sisältöön, jossa aihealueet ja asiat jotka eivät suoraan tai epäsuorasti liittyneet haastattelun aihealueeseen, jätettiin litteroinnin ulkopuolelle. Tässä kuitenkin huomioitiin haastateltavien taustan tärkeys esim. lapsuus sota-aikana, joka on opinnäytetyössä käsiteltävän turvallisuuden tunteen takia olennaista tuloksille.

Hirsjärvi & Hurme(2008) puhuvat ikääntyneiden haastattelusta ja siinä huomioitavista asioista. Haastattelutilanteissa huolehdittiin siitä, että tilassa jossa haastattelu tehtiin, ei ollut muita häiriötekijöitä esim. ylimääräistä hälyä. Kysymykset esitettiin suullisesti, jotta haastateltavan ei tarvitsisi lukea niitä.

8 Tulokset

Seniorihaastatteluista lokeroitiin tulosten pohjalta neljä selkeästi omaksi aiheekseen erottuvaa aihealuetta. Tuloksia heijastettiin myös asiantuntijahaastattelun vastauksiin, jotka aina-kin osittain menivät yksiin tulosten kanssa. Tässä tulee huomioida kuitenkin se, että seniorihaastattelut ovat paikallisten asukkaiden vastauksia ja asiantuntijahaastattelu henkilöltä, joka ei paikallisesti työskentele senioriasukkaiden keskuudessa vaan ylempänä toimihenkilönä, joka saa paikallisen tietonsa asukkaiden kanssa työskentelevältä yhteisökoordinaattorilta.

Haastattelut analysoitiin käyttäen teemoittamista. Teksteistä pyrittiin löytämään ja muodostamaan teemoittelemalla esiinnoitteita aihealueita. Seniorihaastatteluista toteutui neljä kappaletta. Haastattelunauhoitteet litteroitiin, jotta koottu aineisto pystyttiin jäsentämään sellaiseen muotoon, josta sitä oli helppoa lähteä analysoimaan. Haastatteluiden analysointi tehtiin teemoittelemalla aineisto, jolloin haastatteluiden sisällöistä löydettiin muodostuneita teemoja.

Seniorihaastatteluiden tuloksista löytyi viisi eri teemaa. Ensimmäinen ja toinen teema liittyivät haastateltavien turvallisuuden tunteen tarkasteluun eli safety-näkökulmaan omasta asumisesta ja asuinympäristöstä sekä omaan näkemykseen turvallisuudesta määritelmän kautta. Kolmannessa ja neljännessä teemassa tunnistettiin, ovatko senioriasukkaat itse havainneet turvallisuushavaintoja ja oliko heillä itsellään kehitysehdotuksia liittyen asuinalueensa turvallisuuteen tai turvallisuuteensa yleisesti. Viidennessä teemassa huomioitiin pintapuolisesti median vaikutuksesta ikääntyneiden turvallisuuteen koskevaan uutisointiin ja siihen, miten he sen kokevat. Asiantuntijahaastattelu on teemoitettu seniorihaastatteluiden kanssa osioissa.

Kalasadaman alueen rakentaminen oli alun perin keskeisimpiä asioita opinnäytetyössä. Kuitenkaan yhdelläkään haastateltavasta ei ollut negatiivisia kokemuksia tai tunteita rakentamisesta tai rakennustyömaasta, joten lopullisista tuloksista ja työstä rakennustyömaa on rajattu

ulkopuolelle. Haastateltavat olivat muuttaessaan alueelle tiedostaneet puolivalmiin asuinalueen, johon he olivat sopeutuneet. Useasta haastateltavasta oli mielekästä seurata rakentamista ja rakentamisen edistymistä. Ei koettu, että rakennustyömaa olisi vaikuttanut elämään saati aiheuttanut uhkaavia tilanteita. Apuvälineillä liikkuvaan haastateltavaan rakennustyömaan toiminta on välillä vaikuttanut kulkureittien vaihtamisessa jos jalankulkureitti on ollut katkaistuna, mutta hän ei kokenut tätä haitaksi.

8.1 Turvallisuuden tunne asumisesta ja asuinalueesta

Kaikki vastaajat olivat pitäneet paljon asumisesta uudella asuinalueella. Kaksi haastateltavista oli asunut alueella alle vuoden, kolmas haastateltava vajaan 2 vuotta ja neljäs lähes 3 vuotta. Heidän mielestä asuinalue oli turvallinen. Kaksi haastateltavaa olivat viereisiltä asuinalueelta kotoisin ja kaksi mutta olivat muuttaneet esikaupunkialueelta, kuitenkin tottuneina kaupungissa elämiseen. Yksi haastateltavista tarvitsi liikkumisensa tukena apuvälineitä.

Vastaajille turvallisuuden tunnetta loivat eri asiat, jotka kuitenkin kaikki löytyivät asuinalueelta ja -korttelista. Vastaaja, joka oli asunut koko elämänsä Helsingissä, sanoi Helsingin olevan turvallinen eikä turvallisuusongelmia ole. Toiselle vastaajalle turvallisuutta loi asuinympäristö. Kolmas ja neljäs vastaaja kertoivat ihmisten ja yhteisön luovan turvallisuuden tunnetta. Kolmas vastaaja nosti esille yhteisöllisyyden ja ihmisten paljouden sekä sen, että ovet olivat suljettuna öisin. Neljännellä vastaajalla oli vahva tausta helsinkiläisen kantakaupungin yhteisön jäsenenä. Hänen turvallisuuden tunteensa oli lähtöisin lapsuudesta, jolloin hän eli Helsingissä jatkosodan aikana pommitusten keskellä ja selvisi ajasta ilman vammoja. Hänen mielestään turva tarvitsi hankkia itse itselleen. Kuitenkin, vahvan turvallisuuden tunteen mukana kulki pelko siitä, että yksin asuessa ilman säännöllisiä vierailijoita kukaan ei huomaisi hänen menehtymistään.

Asiantuntijahaastattelussa Rönkän käsitys Kalasataman asukkaiden asumiseen ja asuinalueen turvallisuuteen liittyvistä vastasi seniorihaastateltavien ajatuksia asiasta. Rönkä toi myös esille, että uutena asuinalueena Kalasatamassa voi olla iltaisin hiljaista, mikä voi luoda itsessään turvattomuutta. Hänen mukaansa turvallisuus tulee ihmisistä, ei ihmisten puutteesta.

8.2 Turvallisuuteen liittyvät näkemykset ja havainnot

Haastateltavia pyydettiin haastatteluiden alkuvaiheessa määrittelemään turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen merkitys heille itselleen. Vastauksien perusteella määritelmät kuvasivat hyvin jokaisen haastateltavan erilaista näkökulmaa aiheeseen. Yhden haastateltavan näkökulmaan liittyi toisen ihmisen avun tuoma turva: ”Ikäihmiselle turvallisuus merkitsee sitä, että aina joku on saatavilla.”.

Kahden muun haastateltavan mielestä turvallisuus lähti itsestä ja omasta tahtotilasta: ”Katsos, että ihminen on silloin turvallisin mielin kun ei tarvitse mitään pelätä. Mutta se riippuu ihmisestä. Kaikki eivät ymmärrä tai osaa.”, ”Turva on semmoinen, että se tarvitsee itse hankkia.”, ”Turvallisuuden tunne - se on semmoinen, se tuntuu täältä sydäimestä ja täällä aivoissa.”, ”En ole koskaan pelännyt niin voisi ajatella, että silloin on turvallinen olo. Mutta eihän se näin ole.”. Kaksi haastateltavista nosti turvallisuuden keskeisimmiksi asioiksi elämässä iän takia: ”Turvallisuus on tässä iässä a ja o.”, ”Tässä iässä alkaa tuntea itsessään kun voimavarat ovat mennyttä ja kun ei ole paljoa jäljellä enää, niin se turvallisuus on niitä tärkeimpiä asioita.”.

Haastatteluissa nousi esille myös havaintoja siitä, mitä haastateltavat näkivät liittyvän turvallisuuteen ja sitä kautta vaikuttavan turvallisuuden tunteeseensa. Konkreettisia havaintoja olivat valaistuksen puuttuminen asuin korttelin ja metroaseman väliseltä matkalta muutamasta kohdasta. Erityisesti siltojen alikulkuun valaistusta olisi toivottu.

Yksittäisiä huomioita ympäristöstä löytyi muutamalta haastateltavalta. Yksi haastateltavista oli havainnut kaahailevan auton alueella, jonka oli kokenut uhkaksi itselle koska liikkuu hitaasti. Sekä autoteillä että jalankulkuteillä oli haastatteluiden aikaan vielä puutteita päällystykseen ja teiden kunnon suhteen. Kuitenkin oli havaittu, että teiden päällystäminen oli edennyt hyvin ja jäisellä kelillä alueen jalankulkutiet oli hyvin hiekoitettu.

Asuin korttelissa olivat ulko-ovet lukittuja öisin, joka loi myös kahdelle vastaajalle turvaa. Ensimmäinen haastateltava nosti esille, että ympärillä oleva yhteisö loi turvaa. Hän oli Helsingin kantakaupungissa lapsuudesta asti asuneena kokenut asuinympäristön yhteisöllisyyden luoman turvallisuuden tärkeäksi lapsuudesta asti. Myös toinen haastateltavista nosti yhteisöllisyyden ja monien asukkaiden tuntemisen turvallisuuteen liittyväksi tekijäksi. Nämä tekijät nosti myös Rönkä esille Settlementtiasuntojen tärkeinä paikallisina turvallisuustekijöitä.

8.3 Turvallisuuteen liittyvät tarpeelliset muutokset

Selkeitä ja konkreettisia näkemyksiä turvallisuuteen liittyvien asioiden kehittämiseen nousi esille useita. Kahvi-illassa loppuvuodesta 2014, jossa haastatteluun haluavia kerättiin, senioriasukkaat puhuivat joukkoliikenteen, lähinnä bussilinjan, puuttumisesta alueelta. Melkein kaikki haastateltavat nostivatkin bussilinjan puuttumisen esille.

Apuvälineitä tarvitsevat ja huonosti liikkuvat senioriasukkaat pääsivät huonosti tai jopa laisinkaan lähellä sijaitsevalle Kalasataman metroasemalle. Pari haastateltavaa kertoi kulkureittien varrella olevista puutteista. Senioriasukkaiden kotikorttelista oli kaksi eri reittiä metroasemalle, joista molemmat sisälsivät alueen rakennusvaiheesta johtuvia muutostöitä, päällystämättömiä kävelyteitä, paikoitellen huonoa tai puuttuvaa valaistusta ja toinen reitti ylä- sekä

alamäkeä, jotka huonosti kulkevalle asukkaalle huononsivat reittiä. Alueella toimi Kutsuplus-tilausbussipalvelu, mutta asukkaat kertoivat matkan maksavan normaalia bussimatkaa enemmän ja bussin saapuminen sovittuna aikana oli vaihtelevaa.

Yhden asukkaan henkilökohtainen huomio liittyi oman asuntonsa asumisturvallisuuteen ja tavaranpaljouteen, jota oli muuton jälkeen asuntoon kertynyt. Itse asunto oli muuten turvallinen ja tätä mieltä oli myös toinen haastateltava. Kolmas haastateltava huomioi, että asunnoissa oli turvallista huolimatta siitä, että aina oli mahdollisuus itse vahingossa esimerkiksi polttaa käsi liedellä. Marraskuussa 2014 koettiin myös, että alueella oleva yksi pieni elintarvikeliikkeitä ei ollut riittävä niiden asukkaiden tarpeisiin, joilla ei ole mahdollisuutta omalla autolla liikkumiseen tai fyysinen kunto on heikko.

Konkreettisia muutoksia yhdellä haastateltavalla oli siihen, että kehitettäisiin systeemi, jolla voitaisiin päivittäin kontrolloida kaikkien asukkaiden elossa oleminen. Haastateltava asui yksin ja oli kärsinyt muuton jälkeen seuraavana kesänä asunnossa kuumuudesta huonon ilmastoinnin takia. Satunnainen vierailija oli havainnut haastateltavan tarvitsevan sairaalahoitoa, johon hänet oli toimitettu. Henkilö toipui hoidossa ja ilmastoinnin vika korjattiin. Hänen haastatteluvastauksistaan tuli useassa kohdassa esille edellä mainittu kokemus sekä yksinasumiseen liittyviä riskejä.

Rönkän näkökulma aiheeseen liittyi asumiseen sekä paloturvallisuuteen liittyviin koulutuksiin. Poistumistieharjoituksia sekä muita paloturvallisuuteen liittyviä koulutuksia olisi hänen mielestään hyvä järjestää. Asumisturvallisuuteen liittyvää teknologiaa olisi myös Rönkän mukaan hyödynnettävä heidän asunnoissaan ja taloissaan enemmän, kunhan käyttöön tarkoitettua teknologiaa vielä kehitettäisiin hieman pidemmälle jotta se vastaisi käyttötarpeita.

8.4 Median ja muiden ulkopuolisten vaikutus turvallisuuden tunteeseen

Ensimmäinen haastateltavista ei kokenut tarpeelliseksi, että ikääntyneiden turvallisuuteen kohdistuvista tapahtumista edes tarvitsisi uutisoida. Hänen mielestään oli parempi saada asiallista infoa sen sijaan, että media vaan manipuloi ihmisten mieliä vääränlaisella uutisoinnilla. Hän ei kuitenkaan ollut kokenut, että uutisointi olisi vaikuttanut negatiivisella tavalla hänen turvallisuuden tunteeseensa.

Toinen ja kolmas vastaaja eivät myöskään kokeneet, että uutisointi olisi vaikuttanut heihin millään tavalla. Toinen vastaajista koki kokonaisvaltaista turvallisuutta, mutta pohti, josko joku toinen sanoisi päinvastaista tästä. Omassa lähipiirissä kenellekään ei ollut tapahtunut mitään aiheeseen liittyvää. Kolmas vastaaja luki päivittäin Suomen suurimman sanomalehden julkaisua, eikä ollut huomannut uutisoinnissa mitään ikääntyneiden turvallisuuteen liittyvistä asioista. Hän nosti esille nuorison käymisen vanhusten kimppuun, mutta ei laittanut asialle

paljoakaan arvoa, koska koki sen olevan osa joidenkin nuorten ikää ja vaihtuvan nuorten osalta katumukseen parin vuoden jälkeen. Hän ei myöskään muistanut, että yhteisössä olisi tullut esille aiheeseen liittyviä tapahtumia.

Neljännän haastateltavan näkökulma oli vastakkainen verrattuna muihin. Televisiosta näkyneet asiat ja tapahtumat olivat hyvä asia, jotta tulevaan osaa varautua. Hänen mielestään vanhemmat ihmiset tarvitsivat informaatiota aiheesta. Senioriasukkaiden yhteisössä puhuttiin turvallisuuteen liittyvistä asioista, muttei niin että kukaan olisi ollut paniikissa tai peloissaan. Hänenkään lähipiirissä ei ollut kenellekään tapahtunut aihealueeseen liittyviä uhkaavia tapahtumia tai rikoksia.

9 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Johtopäätöksissä vastataan tutkimuskysymyksiin, jotka olivat:

- Miten rakentuva asuinalue vaikuttaa senioriasukkaiden turvallisuuden tunteeseen?
- Millä tekijöillä voidaan rakentuvan asuinalueen turvallisuutta senioriasukkaiden näkökulmasta parantaa?

Opinnäytetyön teemahaastatteluiden tulosten perusteella haastateltavat eivät kokeneet rakentuvan asuinalueen vaikuttaneen suuremmin heidän turvallisuuden tunteeseensa. Haastatteluiden toteutuessa rakentamiseen ilmenneet ongelmat ovat tällä hetkellä korjattu kun alueen rakentaminen ja kehitys on edennyt.

Yksi suurimmista asuinalueen ja senioriasukkaiden matkustamiseen liittyvistä ongelmista, joka tuli esille muutamissa haastatteluvastauksissa, oli bussilinjan puuttuminen. Fyysisesti heikommassa kunnossa olleille asukkaille kävelymatka asuin korttelista Kalasataman metroasemalle oli liian pitkä ja vaikea. Tämä oli luonut heikosti liikkuville turvattomuutta ja pelkoa oman fyysisen jaksamisen takia. Alueella palveli tarvittaessa HSL:n Kutsuplus-lähibussi, mutta se osoittautui osalle senioreista liian kalliiksi ja bussin tilaamiseen ja aikaikkunaan liittyi ongelmia. Tällä hetkellä alueella kulkee bussilinja viereisen Hakaniemen kaupunginosan ja Kalasataman välillä. Tulokset olivat linjassa nykyisen kirjallisen sekä alan asiantuntijoiden näkemysten kanssa.

Koska alue oli seniorihaastatteluiden toteutuessa vielä uusi, käytäntöjä eikä vanhaa infrastruktuuria ole olemassa. Asuin kortteli, johon Settlementiasunnot kuuluvat, oli ensimmäisten alueen rakennusten joukossa valmiina. Asiat kehittyivät nollapisteestä eteenpäin siten, miten ne olivat suunnitelmissa tarkoituksellista. Asuin korttelin sisäisistä ongelmista oli joillekin asukkaille välillistä haittaa. Taloyhtiön kokonaisuus muodostui monista eri omistajista, eri

huoltoyhtiöistä sekä siihen kuului muita toimijoita. Näillä toimijoilla ei vielä loppuvuodesta 2014 ollut minkäänlaista yhteistoimintaa keskenään. Osa toimijoista oli yhteydessä, mutta eivät kaikki. Tämä aiheutti ristiriitaisuuksia taloyhtiön toiminnassa.

Tulosten perusteella Settlementtiasunnot Oy:n menetelmät tukevat turvallisuuden tunteen muodostumista haastatelluille aktiivisille senioriasukkaille. Korttelissa toimiva yhteisökoordinaattori on yksi tekijöistä, joka luo turvallisuuden tunnetta esimerkiksi yksineläville senioriasukkaille. Toinen tutkimuskysymys liittyi siihen, miten senioriasukkaiden näkökulmasta turvallisuutta voitaisiin parantaa. Jo käytyjen tulosten lisäksi yksi konkreettinen palveluntarve nousi esille yhdestä haastattelusta. Tämän senioriasukkaan mielestä olisi tarvetta sille, että yksineläviä asukkaita käytäisiin säännöllisesti varmistamassa, että henkilöt ovat fyysisesti kunnossa.

Vastauksista pyrittiin löytämään tietoa, miten Kalasataman ikääntyneet kokevat rakentuvan alueen vaikutuksen omaan turvallisuuden tunteeseensa. Rakentuva alue ei suoraan vaikuttanut muutamien katuvalojen puuttumista lukuun ottamatta senioriasukkaiden turvallisuuden tunteeseen. Vastarakentuvan asuinalueen suurimmat ongelmat liittyivät palveluiden ja bussilinjan puutteeseen, jotka ovat jo osittain korjautuneet.

Jatkotutkimusaiheena päällimmäinen toteutus olisi suuremman määrän senioriasukkaita, jolloin variaatiota ja saturaation muodostumista löytyisi tuloksista. Yhteisön aktiivisten senioriasukkaiden vastakappaleina kerättäisiin tietoa yhteisön toimintaan osallistumattomilta asukkailta. Lisäksi olisi mielenkiintoista verrata eri Settlementtiasuntojen senioriasukkaiden vastauksia keskenään tai vaihtoehtoisesti ei-senioriasunnossa asuvia ikääntyneitä haastatteluiden perusteella. Samoilla haastattelukysymyksillä voitaisiin kartoittaa myös alueen muita asukkaita ja saada näin variaatiota alueen asukkaiden ikien mukaan.

10 Itsearviointi

Opinnäytetyötä aloin tekemään syksyllä 2014. Senioreiden teemahaastattelut suoritettiin marras-joulukuussa 2014. Settlementtiasuntojen toimitusjohtajaa Kimmo Rönkää haastateltiin huhtikuussa 2015. Työn tekemisessä on ollut pitkiäkin taukoja, joiden aikana aihe on muuttanut muotoaan. Alkuperäinen aihe liittyi vahvemmin viereisten kortteleiden rakennustyömaiden tuomaan häiriöön ja mahdollisiin vaaroihin, joita se aiheuttaisi alueen senioriasukkaille. Aihe lähti ajan kanssa muodostumaan rakennustyömaa-keskeisestä ja senioreiden turvallisuusteemasta enemmän Kalasataman uuden alueen pitkäaikaiseen muuttumiseen ja sen vaikutuksesta senioriasukkaisiin ja heidän turvallisuuden tunteeseensa. Haastatteluvastaukset olivat edelleen aiheeseen sopivia, vaikkakin muutama kysymyksistä liittyi enemmän alkuperäiseen

aiheeseen rakennustyömaista ja rakentamisesta. Kysymysten muuttaminen liittyen lopulliseen aiheeseen olisi näissä puitteissa ollut tarpeellinen.

Opinnäytetyön aikataulu ei noudattanut laisinkaan alkuperäistä mallia. Aikataulun pitkeytyä sitä ei enää ollut, joka jo itsessään poisti tarpeellisen aikaikkunan ont-projektin etenemiselle. Loppuvaiheessa löytyi aikataulutusta työhön, jotta projekti tuli päätökseen. Vaikka aikataulun pitkä venyminen syksystä 2014 kevääseen 2016 oli valitettavaa, opinnäytetyön lopullinen aihe on tekijän mielestä alkuperäistä parempi. Seniorihaastatteluista löytyi sellaisia havaintoja ja näkemyksiä, joita ei olisi alkuperäisen aiheen piirissä välttämättä nostettu esille.

Ennalta-arvaamattoman pitkää aikataulua olisi myös voinut käyttää hyväksi työhön sopivien tutkimusmenetelmien kanssa. Tämä mahdollisuus jäi nyt käyttämättä. Opinnäytetyön alusta asti olisi säännöllisillä vierailulla Kalasatamassa pystynyt seuraamaan aktiivisesti senioriasukkaiden elämää ja asuinalueita, jolloin menetelmänä olisi voinut käyttää observointia eli havainnointia. Menetelmän avulla olisi alueen rakentamisen edistymistä pystynyt havainnoimaan ja sen vaikutuksia senioriasukkaiden sen hetkiseen turvallisuuden tunteeseen. Toinen, mikä jäi vaille toteutumista, olisi ollut senioriasukkaiden uusintahaastattelu. Kun ensimmäinen haastattelu sijoittui loppuvuoteen 2015, olisi haastattelun voinut uusia vuotta myöhemmin samoille haastateltaville ja selvittänyt, onko tilanteessa ja henkilöiden tuntemuksissa muutoksia. Tätä vaihtoehtoa harkittiin kyseisenä ajankohtana loppuvuodesta 2015, mutta se jäi toteutettua.

Haastatteluiden määrä jäi suunniteltua pienemmäksi. Alkuperäisessä suunnitelmassa pyrittiin saamaan vähintään kahdeksan haastateltavaa eli kaksinkertainen määrä toteutuneeseen. Tarkoituksena oli saada neljä muuta haastateltavaa siitä osasta senioriasukkaita, jotka eivät säännöllisesti osallistu asukasyhteisön toimintaan ja ole aktiivisesti osana yhteisöä. Nämä haastattelut eivät järjestyneet. Haastattelukysymykset toteutettuna vastakkaisilla seniorihaastateltavilla olisivat tuoneet vastauksiin variaatiota.

Saturaatiota haastatteluista ei oletettu muodostuvat haastatteluiden suppean lukumäärän vuoksi. Pieni otos yhteisön jäsenistä vaikuttaa myös tulosten reliabiliteettiin eli luotettavuuteen, jota ei oleteta muodostuvan neljän haastattelun perusteella. Silti tuloksissa voidaan löytää yhteneväisyyksiä ja suuntaa antavia tietoja liittyen senioriasukkaiden vanhimpaan ja aktiiviseen ikäryhmään. Näitä pohjatietoja voitaisiin käyttää hyödyksi mahdollisissa jatkotutkimuksissa. Lähtöoletuksena seniorihaastatteluissa oli näkemys ikääntyneistä yhtenä isona ja kasvavana ryhmänä, joka kokee ja tuntee asiat samalla yhtenäisellä tavalla. Haastattelut toivat esille odotetuista vastauksista poikkeavat vastaukset, jotka saivat ymmärtämään tarpeen tutkimuksen suunnan muuttamisesta.

Aihe liittyi vahvasti sosiaalipuolen aihealueeseen. Tämä osaaminen jäi tekijältä puuttumaan, mutta uusiin julkaisuihin ja materiaaleihin perehtyessä aiheeseen, muodostui uudenlainen ajattelumalli liittyen teemaan. Se vaikutti varmasti omalta osaltaan aiheen muokkautumiseen opinnäytetyöprojektin aikana. Turvallisuusalan koulutus oli sovellettavissa tähän aiheeseen ja saattoi mahdollisesti tuoda uusia asioita esille.

Opinnäytetyön alkuvaiheessa aihealue rakentui paljolti olettamusten ja mielikuvien pohjalle. Palaverit työelämän yhteistyötahon edustajan Mona Särkelä-Kukon kanssa edesauttoivat suunnan muuttumista ja aiheen todellista ymmärtämistä, mikä tapahtui myös asiantuntija- sekä seniorihaastatteluiden myötä. Opinnäytetyö tehtiin turvallisuusalan koulutuksen pohjalta, jolloin koulutusta sosiaali- tai yhteiskunta- ja sitä kautta tuntemusta ikääntyneiden elämään ei ollut. Näin ollen näkökulmakin oli yhteiskunnassa vallitsevan yleisen ajattelumallin tasolla. Näkökulman muuttuminen 2010-luvun tasolle, johon liittyy ikääntyneisiin liittyvien mielikuvien erottaminen ja nykyaikaistaminen, toi tutkimukseen uuden näkökulman ja raikkaamman ulottuvuuden työstää aihealuetta. Osa olemassa olevasta materiaalista ikääntyneistä keskittyy kuvaamaan ikääntyneiden turvallisuutta palvelutalossa tai hoitolaitoksessa asuminen perspektiivistä ja harrastustoimintaa lähinnä kuntouttavan ja ohjatun toiminnan puolelta. Kalasataman senioriasukkaat pystyvät asumaan itsenäisesti ja osa on edelleen työelämässä.

Senioriasukkaiden haastatteluiden tuloksia tulee muistaa peilata kohderyhmään, johon haastateltavat kuuluivat: hyvätuloisiin ja kaupungissa asumiseen tottuneisiin ikääntyneisiin. Haastattelut olivat erityisiä johtuen pienestä ryhmästä ja suppeasta kysymyspatteristosta. Haastateltavien turvallisuuskokemukset ovat nimenomaan kokemuksia ja tuntemuksia, eivät siis faktatietoon perustuvia tai lähde faktatiedolle. Kyseessä oli tarkkaan rajattu haastateltavien ryhmä. Haastatteluiden vastaukset eivät vastaa muiden ikääntyneiden mielipiteitä. Ne voivat antaa silti suuntaa ja ainakin aiheita jatkotutkimuksille.

Lähteet

Alueiden rakenteelliset ongelmat voimistuvat tulevaisuudessa. 2007. Tilastokeskus. Viitattu 15.10.2014. http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-05-02_001.html?s=0

Haarni, I. 2010. Kolmas elämä: Aktiiviset eläkeläiset kaupungissa. Tallinna: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15.-17.painos. Tammi: Helsinki.

Ikäihmiset. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 14.10.2015. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/ikaihmiset

Kalasadama. 2014. Uutta Helsinkiä. Viitattu 16.10.2014. <http://www.uuttahelsinki.fi/fi/kalasadama>

Kalasadama asuminen. 2014. Uutta Helsinkiä. Viitattu 25.5.2016. <http://www.uuttahelsinki.fi/fi/kalasadama/asuminen>

Kalasadaman Setlementtiasunnot. 2016. Setlementtiasunnot Oy. Viitattu 27.5.2016. <http://setlementtiasunnot.fi/talot/kalasadaman-setlementtiasunnot/>

Kaskiharju, E. 1998. Vanhusbarometri. Viitattu 12.2.2015. <http://elektra.helsinki.fi/se/g/0784-0039/18/4/vanhusik.pdf>

Leinonen, A. 2007. Tuottava ikääntyminen: käsitteestä käyttömahdollisuuksiin. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):3. Viitattu 25.5.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100531/073leinonen.pdf?sequence=1>

Maslow, A.H. 1943 (posted 2000). A Theory of Human Motivation. Viitattu 10.5.2016. <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Maddox, M. 2010. Safety and Security. Viitattu 27.5.2016. <http://www.dailywritingtips.com/safety-and-security/>

Niemelä, P. & Lahikainen, A. 2000. Inhimillinen turvallisuus. Kirjakas: Tallinna.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2010. Kehittämistyön menetelmät. 1.-2.painos. WSOYpro: Porvoo.

Perustietoa/Historia. 2016. Uutta Helsinkiä. Viitattu 11.5.2016. <http://www.uuttahelsinki.fi/fi/kalasadama/perustietoa/historia>

Perustietoa/Karttoja ja aikatauluja. 2016. Uutta Helsinkiä. Viitattu 11.5.2016. <http://www.uuttahelsinki.fi/fi/kalasadama/perustietoa/karttoja-ja-aikatauluja>

Setlementtiasunnot. 2014. Setlementtiliitto. Viitattu 16.10.2014. <http://www.setlementti.fi/s-asunnot/?x27301=592973>

Sisäasiainministeriön julkaisu. 33/2010. 2011. Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit. Kaupunkien turvallisuusohjelma. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. 2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 16.10.2014. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73418/URN%3aNB%3afi-fe201504223250.pdf?sequence=1>

Suomen perustuslaki (731/1999). 1999. Oikeusministeriö. Viitattu 9.5.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>

Suomen Setlementtiliitto. 2014. Setlementtiliitto. Viitattu 16.10.2014.
<http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto/>

Suvilahti. 2016. Stadissa.fi. Viitattu 25.5.2016. <http://www.stadissa.fi/paikat/193/suvilahti>.

Vaarama, M. 2013. Kaikenikäisille hyvä Suomi. THL. Viitattu 16.10.2014.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110167/THL_TY%C3%96018_2013web.pdf?sequence=1

Yhdessä mukana -projekti. 2014. Setlementtiliitto. Viitattu 16.10.2014.
<http://www.setlementti.fi/yhdessa-mukana/yhdessa-mukana-projekti/>

Yle.2014. Älä sano 65-vuotiasta vanhukseksi. Viitattu 16.10.2014.
http://yle.fi/uutiset/ala_sano_65-vuotiasta_vanhukseksi/7513924

Kuviot

Kuvio 1: Ikääntyneen turvallisuuden tunteen muodostuminen	12
Kuvio 2. Maslow'n tarvehierarkia.....	13
Kuvio 3. Ikääntyneiden turvallisuuden tunne haastatteluiden perusteella.	20

Kuvat

Kuva 1. Kalasatama ja lähialueet. Kalasataman alueet ja kartat, 2016.	15
Kuva 2. Kalasataman uusi asuinalue. Kalasataman rakentaminen, 2013.	16

Liitteet

Liite 1. Senioriasukkaiden haastattelukysymykset	35
Liite 2: Asiantuntijahaastattelun kysymykset.....	36

Liite 1. Senioriasukkaiden haastattelukysymykset

Laurea-ammattikorkeakoulu Turvallisuusalan koulutusohjelma

Opinnäytetyö - Tiedonkeräys - Teemahaastattelu syksy 2014

Haastattelija: Lindblom Ida

Teemahaastattelulomake - Senioriasukkaan haastattelu
Kuinka kauan olet asunut Capellan puistotiellä? Mitä olet pitänyt siellä/täällä asumises- ta?
Millaisessa ympäristössä edellinen kotisi sijaitti? Piditkö ympäristöstä? Tykkäsitkö asua siellä?
Mitä merkitsee sinulle turvallisuus?
Mikä saa sinut tuntemaan olosi turvalliseksi?
Mitä itse ajattelet aiheesta liittyen rakennustyömaan vaikutus turvallisuuden tuntee- seen?
Jos mietit turvallisuuden tunnettasi, miten kotisi vaikuttaa siihen? Onko kotonasi turval- lista olla? Mitä hyviä/huonoja puolia mielestäsi asumisen turvallisuudessa on?
Lähdetkö turvallisesti kotoasi ulos? Miksi?
Millaisena koet lähiympäristösi? Turvallisena turvattomana? Mitä hyviä puolia/huonoja puolia? Mitä puutteita?
Miten alueen rakennustyömaa vaikuttaa elämääsi? Miten tilanne on muuttunut siitä het- kestä kun muutit paikalle?
Oletko kokenut asuinympäristössäsi uhkaavia asioita? Oletko kokenut rakennustyömaasta aiheutuvia uhkaavia tai ongelmallisia tilanteita?
Oletko miettinyt/huomioinut ikääntymisen vaikuttavan turvallisuuden tunteeseen?
(Miten naapuriyhteisö, ystävät ja läheiset/perhe vaikuttavat?)
Jotain muuta aiheeseen liittyvää, jonka haluaisit tuoda esille?

Liite 2: Asiantuntijahaastattelun kysymykset

Haastattelukysymykset**Kimmo Rönkä, Setlementtiasuntojen toimitusjohtaja 27.4.2015 klo.13-14**

- 1) Miten olet ollut kehittämässä ikääntyneiden asumisturvallisuutta (ja muita turvallisuustekijöitä) oman työsi kautta?
- 2) Miten määrittelet käsitteenä ikääntyneiden turvallisuuden?
 - a) Ikääntyneiden asumisturvallisuuden?
 - b) Käsitteen ikääntynyt?
- 3) Mistä eri osa-alueista ikääntyneiden asumisturvallisuus koostuu? (tärkeimmät)
- 4) Millainen merkitys asumisturvallisuudella on ikääntyneiden turvallisuuteen?
- 5) Millainen asumisturvallisuustilanne mielestäsi on ikääntyneillä?
 - a) Setlementtiasunnoissa /Senioriasunnoissa?
 - b) Suomessa?
 - c) verrattuna Euroopan tilanteeseen?
- 6) *Esteettömyys*. Millainen osa ikääntyneen asumisturvallisuutta esteettömyys on?
 - a. Onko esteettömiä asuntoja tällä hetkellä Suomessa tarpeeksi?
 - b. Millainen merkitys esteettömällä asuinympäristöllä on ikääntyneen asumisturvallisuuteen?
- 7) Millainen asuinympäristön vaikutus on asumisturvallisuuteen?
- 8) Millainen ”vaikutus” teillä tai/ja Setlementtiasunnoilla on ollut uusissa rakennuksissa ja asunnoissa?
 - a) Miten työstätte vai työstättekö asumisturvallisuuteen liittyviä asioita ikääntyneiden kanssa? (osallistuttaminen) Yhteistyö suunnittelussa asukkaiden kanssa?
 - b) teknologian kehityksen merkitys (ikäntyneiden) asumisturvallisuuden suhteen
- 9) Järjestääkö Setlementtiasunnot asukkaille turvallisuuskoulutuksia?
- 10) Miten ikääntyneiden asumisturvallisuustasoa voisi nostaa?
 - a) Mitkä tekijät?
 - b) Muutokset nykytilanteeseen?
- 11) Vuodenaikojen vaikutus toimintaan? Onko vaikutusta?
- 12) Mihin suuntaan haluaisitte viedä ikääntyneiden asumiseen liittyvää turvallisuutta/asumisturvallisuutta (Setlementtiasunnoissa ja yleisesti)

